

OTWARTY DIALOG

**RAPORT:
SPRAWA ALEKSANDRA ORLOWA**

Przeciwko obywatelowi polskiemu prowadzone jest postępowanie karne na podstawie wątpliwych dowodów i jest on od 4 lat przetrzymywany w areszcie śledczym bez wyroku sądowego

Fundacja Otwarty Dialog powstała w Polsce w 2009 roku z inicjatywy Lyudmyły Kozlovskiej, pełniącej obecnie funkcję Prezydenta Fundacji. Do celów statutowych Fundacji należą obrona praw człowieka, demokracji i praworządności na obszarze postsowieckim. Szczególna uwaga Fundacji skupiona jest na największych krajach regionu: Rosji, Kazachstanie i Ukrainie.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez organizację misji obserwacyjnych, w tym obserwacji wyborów i monitorowanie stanu przestrzegania praw człowieka na obszarze postsowieckim. Na ich podstawie powstają raporty i sprawozdania dystrybuowane następnie wśród instytucji UE, OBWE i innych organizacji międzynarodowych, resortów spraw zagranicznych i parlamentów krajów UE, ośrodków analitycznych i mediów.

Obok działalności obserwacyjnej i analitycznej, Fundacja prowadzi aktywne działania we współpracy z parlamentarzystami zaangażowanymi w sprawy zagraniczne, prawa człowieka i relacje z krajami postsowieckimi w celu wsparcia procesów demokratyzacji i liberalizacji ich polityki wewnętrznej. Do istotnych obszarów działalności Fundacji należą także programy wsparcia więźniów i uchodźców politycznych.

Fundacja posiada stałe przedstawicielstwa w Warszawie, Kijowie i Brukseli.

Copyright: Fundacja „Otwarty Dialog”, wrzesień 2015 r.

00-580 Warszawa

Al. Szucha, 11a, lokal 21

Tel. +48 22 307 11 22

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

odfoundation.eu

Prosimy o kontakt w celu uzyskania szczegółowych informacji:

Kierownik projektu:

Lyudmyła Kozlovskaja lyudmylakozlovskaja@odfoundation.eu

Autorzy:

Andriy Osavoliyk andriy.osavoliyk@odfoundation.eu

Lidiya Levitskaya lidiya.levitskaya@odfoundation.eu

Jędrzej Czerep jedrzej.czerep@odfoundation.eu

Redakcja:

Lyudmyła Kozlovskaja

Korekta:

Barbara Odrobinska-Dudek

Opracowanie graficzne:

Andriy Osavoliyk

Fotografia na pierwszej stronie: [Fundacja Otwarty Dialog](#), autor: Natalia Panchenko

Częściowy lub pełny przedruk materiałów bez zgody redakcji jest zabroniony.

Spis rozdziałów:

1. WSTĘP	4
2. ZARZUT NIELEGALNEGO POSIADANIA NARKOTYKÓW	4
3. ZARZUT O ZLECENIE I WSPÓŁUDZIAŁ W MORDERSTWIE. PRZECIĄGANIE POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO	5
4. POGORSZENIE STANU ZDROWIA OSKARŻONEGO W WYNIKU DŁUGOTRWAŁEGO PRZETRZYMYWANIA W ARESZCIE.....	6
5. DZIAŁALNOŚĆ DZIENNIKARSKA I SPOŁECZNA ALEKSANDRA ORŁOWA	7
6. WSPARCIE ZE STRONY MEDIÓW, SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO I OSÓB PUBLICZNYCH	8
6.1. Sprawę Orłowa śledzą polscy i ukraińscy parlamentarzyści.....	8
7. WNIOSKI.....	9

1. WSTĘP

Ukraina jest jednym z „liderów” Europy pod kątem osób przetrzymywanych w aresztach śledczych. Jak mówią statystyki, według stanu na kwiecień 2015, w ukraińskich aresztach śledczych przetrzymywanych 18,6 tys. osób [1], połowa z nich posiada status oskarżonego. [2] Warunki przetrzymywania więźniów nie odpowiadają standardom sanitarnym, w aresztach śledczych są narażeni na pobicia i tortury, dlatego też ich życiu grozi ciągle niebezpieczeństwo. W 2014 r. W ukraińskich aresztach śledczych zmarło 26 osób. [3]

Postępowanie przygotowawcze i proces sądowy mogą trwać latami, i istnieje ryzyko, że podejrzany spędzi cały ten czas w areszcie, oczekując na wyrok sądowy. Jednocześnie nierzadkie są przypadki, kiedy osoby, przetrzymywane przez kilka lat za kratkami, okazywały się niewinne. [4], [5]

W warunkach całkowitego skorumpowania organów śledczych i sądów, każdy obywatel ukraiński może pewnego dnia stać się oskarżonym w sfabrykowanej sprawie karnej i bez udowodnienia winy zostać uwięziony.

Właśnie z takim przypadkiem spotkał się 60-letni obywatel polski, członek Związku Dziennikarzy Ukrainy, obrońca praw człowieka i ojciec trojga dzieci, w tym dwóch małych, Aleksander Orłow. Od ponad 15 lat przeciwko niemu jest nielegalnie prowadzone postępowanie karne na Ukrainie. W ciągu ostatnich 4 lat, mimo fatalnego stanu zdrowia i zaawansowanego wieku, przetrzymywany jest on w areszcie śledczym w Odessie. Orłow oczekuje na wyrok sądu: w toku postępowania odbyło się już ponad 100 rozpraw sądowych i wszystko wskazuje na to, że jest ono celowo przeciągane. Faktycznym powodem prześladowania Aleksandra Orłowa jest jego aktywna działalność dziennikarska i społeczna - m. in. na polu walki z korupcją.

Sprawa karna przeciwko Aleksandrowi Orłowowi składa się z dwóch epizodów. Pierwszy sięga 2000 roku i jest związany z zarzutem nielegalnego posiadania narkotyków. Zgodnie z drugim epizodem, Orłow oskarżany jest o współudział w zabójstwie. Oba zarzuty są wątpliwe i nie opierają się na przekonujących dowodach, a sztucznie przedłużanemu procesowi sądowemu towarzyszy szereg naruszeń.

2. ZARZUT NIELEGALNEGO POSIADANIA NARKOTYKÓW

W dniu 13.04.2000 r. Aleksander Orłow został zatrzymany przez milicję w Odessie z powodu podejrzenia o posiadanie narkotyków. Podczas zatrzymania nie został sporządzony protokół zatrzymania ani protokół przeszukania, a po pewnym czasie w kieszeni Orłowa „znaleziono” heroinę [6], co spowodowało wszczęcie przeciwko niemu postępowania karnego. W dniu 19.04.2000 r. Orłow został zwolniony z aresztu. Podczas dalszego postępowania karnego pozostawał na wolności, otrzymawszy dozór policyjny. W dniu 01.09.2000 r., po zakończeniu wstępnego dochodzenia, sprawa została przekazana do Okręgowego Sądu Rejonowego m. Odessy. W dniu **31.01.2003 r. Aleksander Orłow został uniewinniony przez sąd z braku dowodów winy popełnienia przestępstwa.**

W dniu 22.04.2003 r. Sąd Apelacyjny obwodu odeskiego uchylił wyrok sądu pierwszej instancji z powodu naruszeń proceduralnych i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia. W dniu 13.04.2006 r. Primorski Sąd Rejonowy m. Odessy uznał Orłowa za winnego wszystkich zarzucanych mu czynów i skazał go na karę pozbawienia wolności na okres 1 roku oraz uwolnił go od odbywania kary z powodu upływu terminu przedawnienia odpowiedzialności karnej. Natomiast w dniu 20.06.2006 r. Sąd Apelacyjny unieważnił tę decyzję i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia.

W dniu 12.06.2007 r. Primorski Sąd Rejonowy m. Odessy umorzył sprawę karną przeciwko Aleksandrowi Orłowowi w związku z upływem terminu przedawnienia odpowiedzialności karnej. Jednak w dniu 18.09.2007 r. Sąd Apelacyjny po raz trzeci uchylił orzeczenie sądowe i przekazał sprawę celem jej ponownego rozpatrzenia.

W dniu 15.12.2011 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka zakończył rozpatrywanie sprawy „Orłow przeciwko Ukrainie”. **Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że w sprawie Orłowa czas trwania postępowania był zbyt długi i nie spełniał wymogów „rozsądnego terminu”**, co stanowi naruszenie ust. 1, art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Poza tym Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że należy zapłacić Orłowowi 3000 euro odszkodowania za straty moralne [7].

Mimo orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, sprawa przeciwko Aleksandrowi Orłowowi, oskarżonemu o nielegalne posiadanie narkotyków, nie została umorzona.

3. ZARZUT O ZLECENIE I WSPÓŁDZIAŁ W MORDERSTWIE. PRZECIĄGANIE POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO

W dniu 11.09.2007 r. w Odessie został zamordowany inspektor Inspekcji Transportu Samochodowego Sergiusz Mrochko. Sprawców zbrodni odnaleziono dopiero po 4 latach. Okazało się, że są to Aleksander Arutynov i Boris Veretskiy - członkowie gangu przestępczego Georgiya Stoyanova (zmarł w 2010 roku). Zatrzymani oświadczyli, że zleceniodawcą morderstwa jest Stoyanov. Zgodnie z wersją śledztwa i pierwszymi zeznaniami oskarżonych, to Aleksander Orłow miał poprosić Stoyanova o zamordowanie Mrochki. Na rozprawie w dniu 24.06.2015 r. Veretskiy zmienił jednak zeznania – przekonuje, że nie wykonywali zamówienia Orłowa, lecz wyłącznie rozkazy samego Stoyanova, który zlecił im „nastraszenie” Sergeya Mrochko [8].

Sam Orłow kategorycznie zaprzecza współudziałowi w zabójstwie. Powody wszczęcia postępowania karnego przeciwko niemu wyjaśnia w następujący sposób: *„Zawarłszy znowę przestępczą, Vasylii Kalishchuk, Shalit oraz inni funkcjonariusze Departamentu do Spraw Zwalczania Przemoczości Zorganizowanej Głównego Departamentu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy (UBOZ) w Obwodzie Odeskim zrobili ze mnie organizatora morderstwa popełnionego w 2007 roku, kiedy pracowałem na stanowisku zastępcy dyrektora Centralnego Dworca Autobusowego Odessy. Innymi słowy, tylko dlatego, że byłem zatrudniony na tym stanowisku, a oni mieli dużo beznadziejnych pod względem rozstrzygnięcia spraw karnych [Orłow ma na myśli liczne sprawy karne dotyczące nieprawidłowości i praktyk korupcyjnych z przeszłości prowadzone przez ww. oficerów UBOZ, których najprawdopodobniej nie potrafili oni bądź nie chcieli wyjaśnić w oparciu o stan faktyczny], postanowili rzucić tę sprawę na mnie [przypisując mu tym samym niepopelnione przez niego przestępstwo]. To była zemsta”*. Należy także zauważyć, że Kalishchuk miał osobisty motyw do zemsty na Orłowie – był winien dziennikarzowi sporą kwotę pieniędzy [9].

Według Orłowa, V.G. Kalishchuk i A.V. Shalit ściśle współdziałają z grupą przestępczą „Stoyana”. W czasie jednej z rozpraw Shalit miał nagrywać na telefon komórkowy twarz adwokata Orłowa, aby nagranie przekazać bandytom, którzy go zastraszali. Rodzinę dotykały groźby, śledzenie i próby szantażu. Według jego relacji, podczas jednego z konwojów, podpułkownik Shalit straszył go, że na jego polecenie będą się nad nim znęcać współwięźniowie, nad którymi sprawuje kontrolę.

Aleksander Orłow, Aleksander Arutynov i Borys Veretskiy zostali zatrzymani we wrześniu 2011 roku.

Po zatrzymaniu, w stosunku do Aleksandra Orłowa stosowano tortury, a także wywierano presję psychiczną na jego krewnych. W dniu 15.09.2011 r. w trakcie przesłuchania, Orłowa brutalnie pobił major UBOZ Schelkonogov w obecności śledczej Guzunovej, adwokata i tłumaczki – uszkodzono mu kręgi szyjne. Bez udzielenia mu pomocy odwieziono go prywatnym samochodem do aresztu izolacyjnego, gdzie z powodu obrażeń personel nie chciał go przyjąć – ostatecznie został przyjęty po telefonie z UBOZ.

Adwokat poinformował Orłowa, że śledczy żądają 500 tys. dolarów za załatwienie sprawy – jako Polak, który był w USA, został uznany za bogatego człowieka, który może się wykupić. W rzeczywistości zadłużony Orłow nie miał pieniędzy.

Podczas brutalnych przeszukań u żony Orłowa, prowadzonych przez Shalita, funkcjonariusze domagali się złota, biżuterii i pieniędzy. Małe córeczki Orłowa były świadkami agresywnego i wulgarnego zachowania wobec matki – podczas rewizji milicjanci krzyczeli m.in. „Z twoim mężem już koniec!”, „Szukaj sobie kochanka!”.

W dniu 28.04.2012 r. sprawa Orłowa została skierowana do rozpatrzenia przez sąd. Zgodnie z materiałami sprawy karnej Orłow oskarżony jest o zlecenie oraz popełnienie zabójstwa jako członek grupy zorganizowanej (art. 28, art. 115 Kodeksu Karnego Ukrainy), a także o nielegalne posiadanie środków odurzających (art. 229-6 Kodeksu Karnego Ukrainy).

Sprawę sztucznie przeciągano zarówno na etapie dochodzenia, jak i po skierowaniu jej do sądu. W ciągu 10 miesięcy ustalano, do którego sądu należy skierować sprawę do rozpatrzenia oraz skład kolegium sądowego. Dopiero w dniu 18.02.2013 r. w Primorskim Sądzie Rejonowym m. Odessy odbyła się pierwsza rozprawa sądowa w tej sprawie.

W sprawie Orłowa odbyło się już ponad 100 rozpraw sądowych. Ponad 20 razy rozprawy sądowe przenoszono z różnych powodów (brak obrońcy u Orłowa, niestawienie się świadków, nieobecność tłumacza, kilkakrotnie Orłow po prostu nie został doprowadzony do sali sądowej). Dopiero w dniu 21.04.2015 r. po raz pierwszy wysłuchano zeznania strony pokrzywdzonej - pani Rudenko (wdowy po Sergeju Mrochko). Rudenko prosi sąd o zastosowanie najbardziej łagodnej kary wobec oskarżonych Arutynova i Veretskiego, gdyż zaczęli oni wypłacać jej “odszkodowanie pieniężne”. Jednocześnie Rudenko zwraca się do sądu z prośbą o zastosowanie najbardziej surowej kary w stosunku do Orłowa, ponieważ nie płaci on odszkodowania i nie chce przyznać się do winy [\[10\]](#).

4. POGORSZENIE STANU ZDROWIA OSKARŻONEGO W WYNIKU DŁUGOTRWALEGO PRZETRZYMYWANIA W ARESZCIE

Natychmiast po zatrzymaniu, wobec Aleksandra Orłowa zastosowano najbardziej surowy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Został umieszczony w Areszcie Śledczym nr 21 m. Odessy, w którym pozostaje do dziś. Zgodnie z relacją oskarżonego warunki przetrzymywania w Areszcie Śledczym nr 21 są fatalne. *„Naruszenie wszystkich rozsądnych terminów bezprawnego aresztowania, tortury, tortury, tortury w każdej chwili... W sądzie siedzę na podłodze, dokumenty i materiały sprawy leżą na ławce. Od sześciu do ośmiu godzin w karcerze piwnicznym sądu bez jedzenia, w dymie, bez wody!!! Bez okien, świeżego powietrza... Tak samo w celi aresztu śledczego – w dymie, w otoczeniu palaczy. Chociaż starają się palić do podajnika... to niewiele daje”* – odtwarza w pamięci sam Aleksander.

Warunki sanitarne w celi są fatalne – charakteryzuje ją brud, robactwo, przegniłe materace, zepsute prycze. W zakładzie na porządku dziennym są AIDS oraz gruźlica. Orłow jest praktycznie uzależniony od paczek żywnościowych przywożonych przez żonę – posiłki w areszcie nie nadają się do spożycia. Nie otrzymuje nabiału ani mięsa, wyłącznie kaszę oraz stęchłe buraki, ogórki, pomidory. Konsekwentnie odmawia płacenia łapówek, dzięki którym inni więźniowie uzyskują pozwolenie na dostarczanie pełnowartościowego pożywienia z za krat.

Urągające wszelkim standardom warunki przetrzymywania w areszcie śledczym, wymuszanie biciem zeznań i wyjaśnień dotyczących zbrodni, której nie popełnił, jak również podeszły wiek (60 lat) – to wszystko spowodowało istotne pogorszenie zdrowia Aleksandra Orłowa. Orzeczenie ekspertyzy sądowo-lekarskiej nr 44 z dnia 05.03.2015 r. jest dowodem tego faktu. Odnotowano w nim, że w czasie badania lekarskiego Aleksandra Orłowa przez komisję ekspertów medycznych stwierdzono, że ma następujące schorzenia: chorobę niedokrwienną serca; miażdżycową sklerozę serca; nadciśnienie 2 stopnia; niewydolność serca; wrzód dwunastnicy, w stadium remisji; przewlekłe zapalenie pęcherzyka żółciowego; przewlekłe zapalenie trzustki, osteochondrozę i inne choroby. Podczas pobytu na oddziale

zabiegowym w związku z operacją pod koniec lipca 2015 r. Orłowa stale pilnowało trzech uzbrojonych strażników (jeden stale przykuty do niego kajdankami), a na noc był przykuwany do łóżka.

Warto zauważyć, że podczas licznych sesji sądowych Aleksander Orłow już 8 razy składał do sądu wnioski o zmianę środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na lżejszy, powołując się na zły stan zdrowia. Ani jeden raz ten wniosek nie został wzięty pod uwagę przez sędziów Primorskiego Sądu Rejonowego m. Odessy (w czasie trwania procesu sądowego zmieniono 5 kolegiów sądowych), którzy uważali, że stan zdrowia Aleksandra jest dobry (choć zdarzały się incydenty utraty przez niego przytomności podczas rozpraw sądowych).

5. DZIAŁALNOŚĆ DZIENNIKARSKA I SPOŁECZNA ALEKSANDRA ORŁOWA

Ściganie karne Orłowa wydaje się być związane z jego działalnością dziennikarską i społeczną.

W 1998 r. na prośbę przyjaciół Aleksander Orłow wyjechał z Polski (gdzie mieszkał przez wiele lat i uzyskał polskie obywatelstwo) do Odessy, aby pomóc w założeniu organizacji obrony praw człowieka „Rutenia-Mir”. Został w tym okresie redaktorem naczelnym portalu internetowego „Nabat” [11], który stał się poczytnym medium obnażającym nadużycia władzy. Orłow opisywał m.in. sprawę zaginięcia dziennikarza Georgiy’a Gongadze, która – po ujawnieniu jego śmierci na zlecenie otoczenia prezydenta Kuczmy – stała się międzynarodowym skandalem obciążającym ówczesne ukraińskie władze. Demaskował liczne oszustwa przy przetargach i praktyki eksportu broni z Ukrainy do objętych embargiem Liberii i Sierra Leone [12]. Opisywał sprawę przestępczego schematu bankructwa Państwowej Kompanii Żeglugi Morskiej w Odessie, nieprawidłowości przy przekazaniu w ajencję portu naftowego w Odessie, korupcję w MSZ i prokuraturze obwodu odeskiego, a także praktyki współpracy funkcjonariuszy milicji z międzynarodowymi grupami przestępczymi i udział milicjantów w zabójstwach na zlecenie [13]. W 2003 r. opisywał kłopotliwe szczegóły życiorysu ówczesnego nowego premiera Viktora Yanukovycha i historię „klanu donieckiego”. Jego artykuły ukazywały się m.in. w serwisach „Ukraina Kryminalnaya”, „Maidan”, „Svoboda”.

Według relacji Orłowa, w czasie gdy pracował jako dziennikarz, śledziła go Służba Bezpieczeństwa Ukrainy (SBU), a władze traktowały go jako *persona non grata*: na 2 lata dostał zakaz wjazdu na teren Ukrainy.

Ponadto, Aleksander Orłow opisywał czyny przestępcze lidera organizacji gangsterskiej Aleksandra Argenta (pseudonim „Anioł”) i jego współpracę z organami ścigania Odessy [14]. Całokształt prac dziennikarskich Orłowa obejmuje również artykuły-dochodzenia dotyczące mera Odessy Gennadiusza Truchanova, jak również Deputowanego Ludowego Ukrainy (członka parlamentu) Sergeya Kivalova, który jest w dalszym ciągu bardzo wpływową postacią w Odessie i w powszechnej opinii należy do jednych z symboli korupcji w tym kraju [15] (Kivalov jest obecnie Przewodniczącym Komisji Sprawiedliwości Rady Najwyższej; Kivalov jest także reprezentantem Ukrainy w Komisji Weneckiej, opiniującej planowane reformy konstytucyjne w Ukrainie; jako Przewodniczący Centralnej Komisji Wyborczej odpowiedzialny za masowe fałszowanie wyników wyborów prezydenckich w 2004 r., które bezpośrednio doprowadziło do wybuchu Pomarańczowej Rewolucji; ponadto Kivalov pełni funkcję rektora Odeskiej Akademii Prawniczej).

W areszcie Orłow stara się pomagać innym zatrzymanym – pisze w ich imieniu pisma, zażalenia, opisuje przypadki łamania praw osadzonych. Z tego powodu często stosuje się wobec niego rewizje, podczas których personel konfiskuje jego notatki.

6. WSPARCIE ZE STRONY MEDIÓW, SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO I OSÓB PUBLICZNYCH

W lutym 2012 roku szereg dziennikarzy i działaczy społecznych podpisało i wysłało do byłego prezydenta Viktora Yanukovicha list zbiorowy z prośbą o pomoc w sprawie zwolnienia bezprawnie przetrzymywanego w areszcie Aleksandra Orłowa [16].

Dotychczasowe interwencje władz polskich i ukraińskich w sprawie Orłowa nie przyniosły zadowalających rezultatów. Widoczne były braki w ustaleniu podstawowych informacji: np. faktu, że Orłow jest wyłącznie obywatelem polskim (nigdy nie miał obywatelstwa ukraińskiego). Rodzina nie jest w stanie samodzielnie opłacić adwokata – obrońca z urzędu obecny był tylko podczas rozpraw; nie było żadnych możliwości uzgadniania z nim strategii obrony. Z powodu trudności finansowych córka Orłowa została przeniesiona ze szkoły polskiej do ukraińskiej.

Ukraińska Pełnomocnik Rady Najwyższej ds. Praw Człowieka (ombudsman) Valeria Łutkovska zapowiadała podjęcie działań w celu umożliwienia Orłowowi odpowiadania z wolnej stopy, jednak nie zostało to zrealizowane. Biuro polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich interweniowało u ukraińskiego ombudsmana, powołując się na przewlekłość postępowania. W lipcu 2015 r. biuro RPO wystąpiło do Konsula RP w Odessie z prośbą o aktualizację stanu prawnego i faktycznego sprawy Orłowa.

Orłow przebywając w areszcie stara się utrzymywać kontakt z dziennikarzami i za ich pośrednictwem opisywać warunki, w jakich przebywa: publikacje ukazywały się m.in. w serwisie www.k-z.com.ua i Odessa Daily. Dziennikarka Irina Gołoborodko, która opisywała przypadki łamania prawa w sprawie Orłowa, otrzymywała anonimowe groźby i telefony.

6.1. Sprawę Orłowa śledzą polscy i ukraińscy parlamentarzyści

Postępowanie karne wobec obywatela polskiego w Ukrainie nie mogło nie przyciągnąć uwagi polskich osób publicznych. Na przestrzeni 4 lat polscy dyplomaci śledzili rozwój sprawy Aleksandra Orłowa. Po interwencji Fundacji „Otwarty Dialog” udało się nadać sprawie szeroki rozgłos w środkach masowego przekazu, jak również zwrócić na nią uwagę polskich i ukraińskich parlamentarzystów. W ten sposób, postowie polskiego parlamentu Andrzej Lewandowski, Adam Rybakowicz, Tadeusz Woźniak i Maria Zuba zwrócili się do gubernatora obwodu odeskiego Micheila Saakaszwilego z prośbą o interwencję w celu wstrzymania bezprawnych czynności oficerów dochodzeniowo-śledczych i sędziów w sprawie Orłowa.

Z inicjatywy Hanny Machińskiej, Dyrektor Biura Rady Europy w Warszawie i Fundacji Otwarty Dialog parlamentarzystki Małgorzata Gosiewska (PiS) i Marcin Świąćicki (PO) udali się w dniu 19.08.2015 r. z oficjalną misją Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej do Odessy, która miała sprawdzić warunki przetrzymywania Aleksandra Orłowa w więzieniu, a także uczestniczyć w rozprawie sądowej.

W dniu 19.08.2015 r. Marcin Świąćicki, Małgorzata Gosiewska oraz obserwator z ramienia Fundacji „Otwarty Dialog” Natalia Panchenko przybyli do Primorskiego Sądu Rejonowego w Odessie, aby uczestniczyć w posiedzeniu w sprawie Aleksandra Orłowa. Jednakże posiedzenie sądu została odwołane ze względu na brak obrońcy z urzędu oskarżonego (Veretskiy). W sali był przy tym obecny przedstawiciel prokuratury państwowej i prawnicy wszystkich trzech oskarżonych, co było wystarczające do przeprowadzenia rozprawy sądowej. Naturalnie, nieobecność obrońcy z urzędu została wykorzystana przez sędziów jako pretekst do uniknięcia publicznego rozpatrzenia sprawy. W następstwie tej decyzji sądu aktywiści społeczni próbowali zapobiec opuszczeniu sali przez sędziów, by kontynuowali oni rozpatrywanie sprawy. W odpowiedzi do sali została wprowadzona milicja, co doprowadziło do drobnych starć [17].

Następna rozprawa sądu, wyznaczona na dzień 21.08.2015 r., na którą przybyła Małgorzata Gosiewska, również się nie odbyła. Przed rozpoczęciem rozprawy przyszło anonimowe zawiadomienie o bombie

podłożonej w budynku sądu. Później okazało się, że zawiadomienie było fałszywe, ale proces Orłowa w tym dniu już się nie odbył [18].

Rozprawa sądowa odbyła się jednak w dniu 25.08.2015 r. Tym razem wśród obserwatorów nie było polskich posłów, ale był obecny w sądzie konsul RP w Odessie, a także obserwator z ramienia Fundacji „Otwarty Dialog” Natalia Panchenko. Podczas procesu Aleksander Orłow złożył wniosek o zmianę środka zapobiegawczego wobec niego z aresztu na zakaz opuszczania kraju. Sędziowie odrzucili ten wniosek, uzasadniając postanowienie tym, że pozwany może stanowić zagrożenie dla świadków i unikać stawiania się na rozprawach sądowych.

Polski poseł, który udał się do Odessy, Marcin Świącicki, w następujący sposób wypowiedział się o procesie sądowym w sprawie Orłowa: „Jeśli Ukraina *chce stosować się do europejskich wartości, chce, by Nadieżdę Sawczenko w Rosji traktowano właściwie, to również swoich więźniów powinna właściwie traktować. Dotyczy to również polskiego dziennikarza, który prowadził śledztwo w wielu sprawach związanych z korupcją. Jest przetrzymywany w przerażających warunkach. Nawet powody humanitarne są wystarczające do jego uwolnienia, mógłby stawiać się na rozprawę sądową, będąc w areszcie domowym*” [19] - powiedział Marcin Świącicki we wnioskach z obserwacji procesu w sprawie Aleksandra Orłowa. W dniu 25.08.2015 r. Marcin Świącicki wraz z przedstawicielem Fundacji „Otwarty Dialog” odbył spotkanie z zastępcą prokuratora generalnego Ukrainy, Davidem Sakvarelidze, podczas którego opowiedział o sprawie Orłowa, a także podzielił się swoją opinią na temat prowadzonego postępowania sądowego.

Z inicjatywy Fundacji „Otwarty Dialog” deputowani Ukrainy Yegor Soboliev i Ruslan Sidorovich złożyli wniosek do prokuratury o sprawdzenia zgodności z prawem postępowania karnego Aleksandra Orłowa, a także o rozpatrzenie na rozprawie kwestii zmiany środka zapobiegawczego wobec Orłowa z aresztu na lżejszy.

Należy zauważyć, że uważne śledzenie procesu przez społeczeństwo mimo wszystko doprowadziło do przyspieszenia postępowania. Po rozprawie w dniu 25.08.2015 r. odbyły się jeszcze trzy rozprawy.

Na początku września 2015 r. poseł do parlamentu Ukrainy Sergey Kivalov oświadczył, że przedłużający się proces Orłowa stanowi jawne pogwałcenie prawa ze strony sędziów, a zatem istnieją wszelkie powody, aby pociągnąć ich do odpowiedzialności dyscyplinarnej. [20] W okresie rządów Janukowycza, Sergey Kivalov był jedną z najbardziej wpływowych postaci w ukraińskich organach wymiaru sprawiedliwości. Wiele z tych wpływów zachowuje do dzisiaj. Sergey Kivalov jest jedną z osób, wobec których Aleksander Orłow prowadził śledztwo dziennikarskie.

7. WNIOSKI

Historia ścigania karnego Aleksandra Orłowa przez prokuraturę jest jaskrawym przykładem samowoli, korupcji i upolitycznienia ukraińskiego systemu organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Przy braku przekonujących dowodów winy oskarżonego, jest on przetrzymywany w areszcie już od 4 lat. Przez cały ten czas, Aleksander Orłow, mimo zaawansowanego wieku i ciężkiego stanu zdrowia, przetrzymywany jest w areszcie.

Fundacja Otwarty Dialog domaga się natychmiastowej zmiany środka zapobiegawczego dla Aleksandra Orłowa z przetrzymywania w areszcie na dozór policyjny, gdyż istnieją do tego uzasadnione przesłanki prawne (art. 150 oraz art. 274 Kodeksu Postępowania Karnego Ukrainy [21]) – ciężki stan zdrowia (potwierdzony przez opinię ekspertyzy sądowo-lekarskiej) oraz podeszły wiek oskarżonego.

Zgodnie z Orzeczeniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (sprawa „Orłow przeciwko Ukrainie”), Aleksander Orłow musi być oczyszczony z zarzutu nielegalnego posiadania narkotyków.

Uważamy również, że postępowanie sądowe w sprawie Aleksandra Orłowa jest sztucznie przeciągane i należy je przyspieszyć.

Fundacja Otwarty Dialog wzywa społeczność ukraińską i międzynarodową do pilnego obserwowania sprawy Aleksandra Orłowa oraz żądania od właściwych władz Ukrainy jego natychmiastowego uwolnienia i zakończenia ścigania karnego.

Nadmiernie długie przetrzymywanie podejrzanych w areszcie śledczym bez wyroku sądu - to jeden z najbardziej szokujących przykładów łamania praw człowieka na Ukrainie. Ukraińskie władze powinny rozwiązać ten problem na szczeblu ustawodawczym. W szczególności, Kodeks postępowania karnego powinien wyraźnie określać maksymalne terminy odbycia rozprawy sądowej.

Wszystkich chętnych do poparcia naszych apeli i wsparcia na rzecz Aleksandra Orłowa prosimy o zwracanie się do następujących instytucji:

Kontakt w Ukrainie:

- Primorski Sąd Rejonowy m. Odessy - 65029, Odessa, ul. Bałkiwska 33, tel.: +38 048 784 71 36, e-mail: inbox@pm.od.court.gov.ua;
- Prokurator m. Odessa Gyunduz Mamedov - 65026, Odessa, ul. Lanzheronivska, 24, tel.: +38 048 731-90-00
- Naczelnik GD MSW (ГУМБС -milicja) Ukrainy w obwodzie odeskim Giorgi Lortkipanidze - 65014, Odessa, ul. Yevreyska 14, tel.: +38 048 779 40 25;
- P.o. naczelnika zarządu do walki z przestępczością zorganizowaną GD MSW (ГУМБС) Ukrainy w obwodzie odeskim Mykola Chernov - 65011, Odessa, ul. Osipova 23, tel.: +38 048 722 42 95
- Naczelnik Aresztu Śledczego Nr21 Leonid Nanarov - 65059, Odessa, ul. Lyustdorfska doroga 11, tel.: +38 048 765 73 93
- Pełnomocnik Rady Najwyższej Ukrainy ds. Praw Człowieka Valeria Lutkovska - 01.008, Kijów, ul. Instytucka 21/8, tel.: 38. 044 253 75 89, e-mail: hotline@ombudsman.gov.ua;
- Przewodniczący Komitetu Najwyższej Rady Ukrainy ds. Praw Człowieka, Mniejszości Narodowych i Stosunków Międzynarodowych, Grigoriy Nemyria – 01008, Kijów, ul. Gruszewskiego, 5, e-mail: Nemyria.Hryhorii@rada.gov.ua;
- Przewodniczący Odeskiej Obwodowej Administracji Państwowej Mikheil Saakashvili - 65032, Odessa, Prospekt Szewczenki 4, tel.: +38 048 718-95-82, e-mail: genotdel@odessa.gov.ua.

Kontakty międzynarodowe:

- Sekretarz Generalny Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy Wojciech Sawicki - e-mail: wojciech.sawicki@coe.int;
- Wiceprzewodniczący Parlamentu Europejskiego Ryszard Czarnecki - Rue Wiertz 60, 1047 Bruksela, Belgia, tel.: +32 2 28 45441, email: ryszard.czarnecki@europarl.europa.eu;
- Wiceprzewodniczący polskiej Delegacji Europejskiej Partii Ludowej Andrzej Grzyb - Koordynator Grupy Europejskiej Partii Ludowej w Podkomisji Praw Człowieka PE - Rue Wiertz 60, 1047 Bruksela, Belgia, tel.: +32 2 28 45185, email: ryszard.czarnecki@europarl.europa.eu;
- Przewodnicząca Podkomisji Bezpieczeństwa i Obrony PE Anna Fotyga - Rue Wiertz 60, 1047 Bruksela, Belgia, tel.: +32 2 28 45356, email: anna.fotyga@europarl.europa.eu;
- Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa Federica Mogherini - 1049 Bruksela, Rue de la Loi / Wetstraat 200, tel.: +32 2 584 11 11; +32 (0) 2 295 71 69;
- Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Parlamentu Europejskiego Elmar Brok – Rue Wiertz 60, 1047 Bruksela, Belgia, tel.: +32 2 28 49013 (Bruksela), +33 76 902 3881 (Strasburg);
- Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka Zeid Ra'ad Al-Hussein – Palais des Nations; CH-1211 Genewa 10, Szwajcaria, tel.: +41 22 917 9220;
- Przewodniczący Komisji Europejskiej Jean-Claude Juncker - 1049 Bruksela, Belgia, Rue de la Loi / Wetstraat 200, e-mail: president.juncker@ec.europa.eu.

Wykaz materiałów źródłowych:

1. UNN / Liczba więźniów w Ukrainie zmalała o 26% - <http://www.unn.com.ua/uk/news/1459900-v-ukrayini-kilkist-uvyaznenikh-zmenshilasya-na-26-dptsu>
2. Korespondent/Gorzej, niż więzienie. Liczba Ukraińców, którzy cierpią za kratami aresztów śledczych, bije rekordy europejskie - <http://ua.korrespondent.net/journal/1382911-korrespondent-girshe-vyaznici-kilkist-ukrayinciv-yaki-poterpayut-za-gratami-sizo-be-evropejski>
3. Wiadomości z Ukrainy / „Memoriał Doniecki”: w 2014 roku liczba więźniów zmalała o 42,1% - <http://ukranews.com/news/164058.Donetskiy-memorial-v-2014-kolichestva-zaklyuchennih-sokratilos-na-421-uk>
4. Te.news / Na Tarnopolszczyźnie niewinny człowiek dwa lata odsiedział za zabójstwo - http://tenews.te.ua/news_all.php?id=1968
5. Tydzień / Dylemat więźnia: jak milicja zmusza niewinnych do przyznania się do winy - <http://tyzhden.ua/Society/46163>
6. Maidan.org.ua / Igor Stoliarov: „Sprawa obywatela polskiego Aleksandra Orłowa jest sfabrykowana” - <http://maidan.org.ua/static/mai/1008008714.html>
7. Europejski Trybunał Praw Człowieka / Sprawa „Orłow przeciwko Ukrainie” - http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_921
8. Youtube / obrońca praw człowieka A. Orłow nie zamawiał zabójstwa – przyznali się zabójcy - <https://www.youtube.com/watch?v=Mt50-q2VMzs>
9. Spojrzenie z Odessy / Odeski UBOPowiec „wykiwał” dziennikarza na 72 tys. dolarów i wsadził go do więzienia - http://od-news.com/index.php?option=com_content&task=view&id=27355&Itemid=6
10. Spojrzenie z Odessy / Odeska dziennikarka o skandalicznym procesie: jest pewna osoba, która zamówiła sprawę Orłowa - http://od-news.com/index.php?option=com_content&task=view&id=44547&Itemid=1
11. Gazeta „Nabat” - <http://www.gazetanabat.narod.ru/>
12. Odeska Wspólna Gazeta / Na pytania dla Hurwitza odpowiadamy za Hurwitza - http://oog.narod.ru/old/14/14_7.html
13. Svetlana Obukhova: Zabójcy a władza. Dziesięć lat krwawego bezprawia - <https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=D388935E206E38E0!316&app=Word&authkey=!AJRoQjsONliwIN0>
14. Strona Aleksandra Orłowa na Facebooku - https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1616854788586475&id=100007859081599
15. Tvn24 / „Dom Pottera” nad Morzem Czarnym. Tak mieszka „bohater” rewolucji sprzed lat - <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/byly-wspolpracownik-janukowycza-zbudowal-palac-w-odessie,539390.html>
16. 048.ua / Odescy dziennikarze i obrońcy praw człowieka zażądali od Janukowicza uwolnienia swojego kolegi - <http://www.048.ua/article/122670>
17. Youtube / Bójka w Primorskim Sądzie 19 sierpnia 2015 na rozprawie w sprawie Orłowa - <https://www.youtube.com/watch?t=14&v=FOMCjM-Y80>
18. Strona Fundacji „Otwarty Dialog” na Facebooku - <https://www.facebook.com/ODFUKR/posts/1609450955978678>
19. Radio Swoboda / Posłowie Sejmu wstawili się za oskarżonym Aleksandrem Orłowem - <http://www.svoboda.org/content/article/27201004.html>
20. Polonews / Sprawa Orłowa: «Ja nie bede reagowac i panu tez nie radze» - Kiwalow - <http://polonews.in.ua/aktualnosci/polityka/sprawa-or-owa-ja-nie-b-d-reagowa-i-panu-te-nie-radz-kiwalow.html>
21. Zgodnie z nowym Kodeksem Postępowania Karnego Ukrainy z 2012 roku, wszystkie sprawy, które zostały skierowane do sądu przed dniem wejścia w życie nowego kodeksu postępowania karnego (tj. do listopada 2012 r.) należy rozpatrywać zgodnie z KPK Ukrainy z 1960 r. Sprawa Orłowa została skierowana do sądu w kwietniu 2012 roku, czyli przed wejściem w życie nowego kodeksu.